

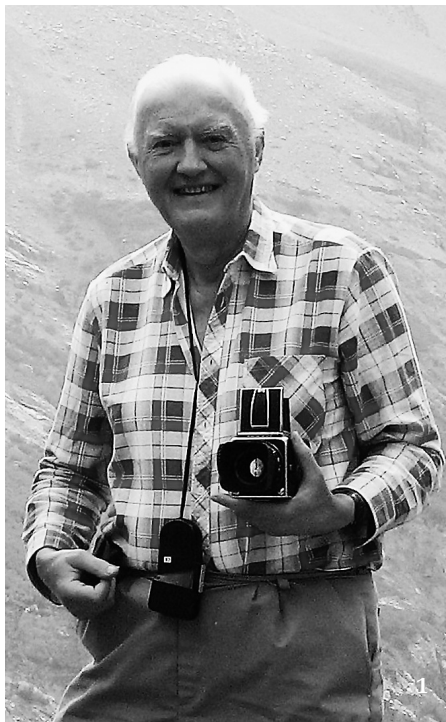
Vzpomínka na Rudolfa Hrabáka

V sobotu 5. března 2011 nás zaskočilo a hluboce zarmoutilo náhlé úmrtí prof. MVDr. Rudolfa Hrabáka, CSc. Narodil se 5. října 1932 v Praze. Po maturitě na gymnáziu v Praze – Libni byl v r. 1952 přijat na Vysokou školu veterinární v Brně (dnes Veterinární a farmaceutická univerzita, VFU Brno), které zůstal věrný celý život.

Významné momenty v životě vědce a univerzitního pedagoga

Záhy po nástupu na vysokou školu se stal pomocnou vědeckou silou v Ústavu histologie a embryologie, kde setrval po celou dobu studia. Promoval v r. 1958 a nastoupil jako asistent a později jako odborný asistent na katedru epizootologie. V r. 1972 přešel na katedru fyziologie hospodářských zvířat jako odborný asistent, v r. 1979 se stal docentem. O 11 let později byl jmenován profesorem a přednostou znovuobnověného Ústavu biologie a zoologie tentokrát již na Fakultě veterinární hygieny a ekologie VFU Brno. V této funkci aktivně působil až do r. 2000, kdy ukončil zaměstnanecký poměr a nadále jako emeritní profesor s ústavem spolupracoval.

V Ústavu histologie a embryologie se věnoval v době studií především mikro- a makrofotografii a jako zručný kreslíř se podílel též na vydání učebních textů. Od r. 1958 pracoval na obrazové části první učebnice histologie jako člen autorského kolektivu vedeného precízním pedagogem prof. Evženem Novotným. Pro Rudolfa Hrabáka to byl velký závazek, neboť musel vytvořit 450 obrazů (pérovek, lavírovaných tuší i akvarelů), z nichž bylo přibližně 100 originálů. Učebnice vyšla v r. 1966 a byla poctěna Cenou akademika Klobouka. Po přechodu na katedru epizootologie se vedle výuky zabýval studiem brucelózy a virových onemocnění prasat. Výsledky bádání využil nejen v publikacích, ale i v kandidátské dizertaci Studium některých biologických vlastností viru moru prasat (kmene PAV-1), kultivovaného v stabilní linii buněk PK-Č. Tyto studie se staly teoretickým podkladem pro výrobu nové, ekonomicky výhodné vakcíny proti moru prasat a za výsledky v tomto projektu byl se spolupracovníky odměněn v r. 1976 Státní cenou. V r. 1974 získal stipendium v USA, kde studoval dynamiku oxytocinázy u gravidních zvířat spektrofotometrickou metodou. Svě zkušenosti shrnul v habilitační práci Studium aktivity cystinaminopeptidázy (oxytocinázy) v krevní plazmě gravidních zvířat. Byl učitelem biologie a zoologie, jehož

přednášky studenti hojně navštěvovali, protože svým mimořádným pedagogickým umem a smyslem pro humor dokázal skutečně zaujmout.

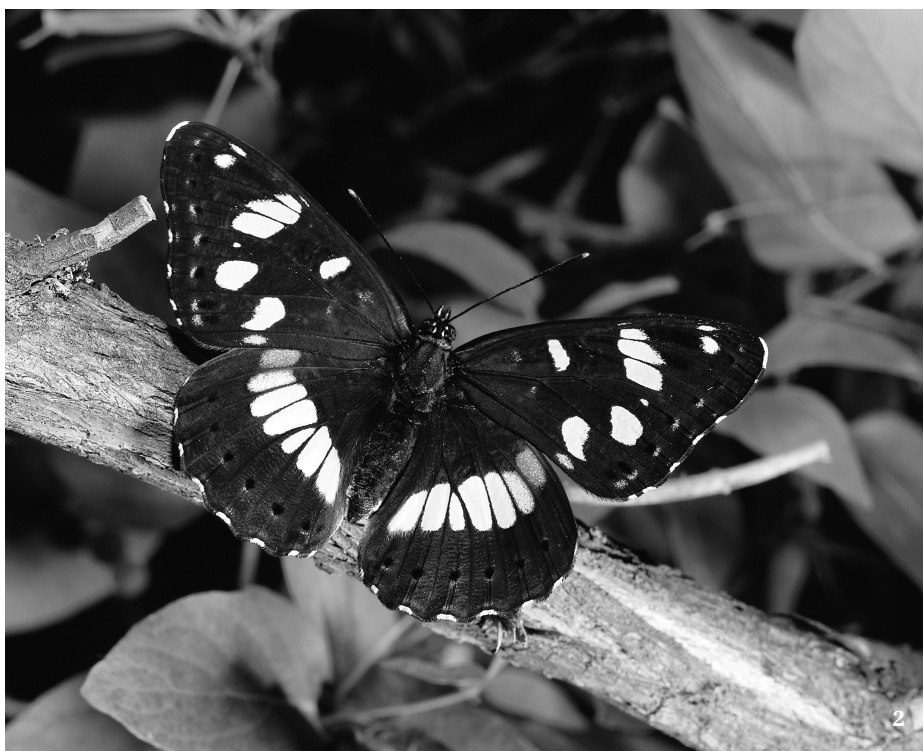
Po r. 1989 se podílel na rozvoji univerzity jako prorektor. V r. 1991 přispěl ke zrodu Fakulty veterinární hygieny a ekologie jako její první proděkan a významně se zasloužil také o založení Farmaceutické fakulty v rámci VFU Brno. Zároveň byl proděkanem na Fakultě veterinární

hygieny a ekologie i proděkanem na Farmaceutické fakultě.

Rudolf Hrabák jako významný fotograf motýlů

Čtenáři Živy se často setkávali s další vášní a koníčkem Rudolfa Hrabáka. Více než 50 let se věnoval fotografování. Zpočátku fotografoval bez užšího zaměření převážně přírodní objekty. V průběhu vysokoškolských studií a v kromě světelné mikro-fotografie zaměřil na makrofotografii. Navštěvoval v Brně fotokroužek, který vedl K. O. Hrubý a jehož členy byli přední brněňští fotografové jako Josef Tichý a Miloš Budík, kteří se mu stali vzorem. Svou pozornost zaměřil na motýly, kterými se zájmově zabýval. Postupně stále více upřednostňoval ateliér před fotografováním v přírodě, ale vždy se snažil, aby byl příslušný druh zachycen na odpovídajícím podkladu a v podmínkách, které byly přesně v souladu s jeho způsobem života. Svůj domácí fotoateliér měl proto vybaven různými kameny, kusy kůry a jinými přírodními podklady.

Při delších cestách po našem území i do ciziny si zřizoval pracovní ateliér většinou v terénním obytném automobilu, přičemž ostatní účastníky expedice zpravidla na několik hodin vykázal slovy: „Teď běžte někam pryč.“ Na cesty byl vybaven kontejnerem s velkým počtem krabiček, v nichž obvykle motýly uchovával do následujícího dne. Velmi nerad fotografoval preparovaný hmyz (s odůvodněním: „Mrtvolky nefotím.“) Specializoval se především na noční druhy motýlů, za vhodnými objekty podnikal exkurze sám, ale častěji doprovázel jiné entomology. Přítom samozřejmě docházelo k četným dohadům, kdo má na příslušného motýla větší nárok – fotograf, nebo entomolog. To platilo zvláště při nálezech vzácných druhů, které mu jeho kamarádi, entomologové, jen velmi neradi svěřovali. A často byly jejich obavy oprávněné, vzácný exemplář při opakovaných snahách o co nejlepší snímek uletěl nebo

1 Rudolf Hrabák při expedici do jižních Tyrol v r. 2006. Foto M. Hluchý

2 Bělopásek jednořadý (*Limenitis reducta*) jen několik dní po opuštění kukly. Snímek na obálce Živy číslo 5 z r. 2008. Foto R. Hrabák

byl sběratelsky poškozen, jako např. když jednou velmi vzácnou velehorskou píďalku nalezenou poprvé mimo oblast Alp v Belanských Tatrách prof. Hrabák při fotografování nechtěně přišlápl. Entomologové, kteří dotyčné druhy k fotografování poskytli, samozřejmě naříkali, ale Rudolf Hrabák to obvykle odbyl ironickou poznámkou: „Tak to už si na špendlík nenapíchnete“.

R. Hrabák se v mnoha případech snažil fotograficky zachytit celý vývojový cyklus příslušného druhu a nejenže musel proniknout do málo známého způsobu života, ale často opravil tradované informace nebo odhalil neznámé fáze vývoje některých druhů. Tyto nové poznatky se objevily i na stránkách časopisu *Živa* (příspěvky jako např. o zelenopláštíku řebříčkovém – 2006, 2: 76–77 nebo o bělopáscích – 2008, 5: 223–225). Mnohé druhy z těchto důvodů také sám choval. Tak tomu bylo i s pozoruhodným lišajem netopýřím, jehož vajíčka si přivezl z jižní Francie. O vylihlé housenky se pečlivě staral, pro čerstvou potravu jim jezdil do brněnského okolí. Jakmile housenky povyroستly, ukázalo se, že si z Francie ve skutečnosti přivezl vajíčka lišaje pupalkového, běžného i v okolí Brna.

Dlouholetou a systematickou práci nafotografoval přes 1 000 druhů středoevropských motýlů, shromáždil více než 13 000 černobílých negativů a 25 000 barevných diapozitivů. Výsledky této činnosti umožňovaly častou spolupráci s redakcemi, které projevovaly zájem o jeho kvalitní snímky. Rudolf Hrabák publikoval své záběry v *Revue fotografie*, v amerických *Popular*

3 Kukla bělopáska jednořadého (*Limenitis reducta*) zavěšená na větvičce – z článku R. Hrabáka Co víme a nevíme o bělopáscích rodu *Limenitis* (*Živa* 2008, 5: 223–225). Foto R. Hrabák

Photography i *Holarctic Lepidoptera*. Mnohdy jsme viděli jeho snímky na stránkách časopisů *Živa*, *Vesmír*, *Věda a život*, ale i v časopise *Lesnická práce*. Stovky jeho fotografií byly publikovány v přírodovědných knihách. Od r. 1966 udržoval inten-

zivní spolupráci s Obchodními tiskárnami Kolín, které mu vydaly několik samostatných kalendářů s náměty motýlů nebo květů. Jeho fotografie motýlů se staly základem tří knih: Brouci a motýli ve fotografii (SZN, Praha 1982), Kapesní atlas našich motýlů (SPN a SZN, Praha 1985) a *Život motýlů střední Evropy* (Granit, Praha 2006). Redakce časopisu *Živa* mu také v r. 2003 uspořádala v Galerii a literární kavárně knihkupectví Academia v Praze výstavu výběru fotografií pod názvem *Motýli v barvách*.

Ve své sbírce diapozitivů měl perfektní pořádek. I v tom obrovském množství bylo otázku krátké chvíle najít požadovaný druh. Měl sice katalog, ale ten většinou nebyl potřebný. Rudolf dobře věděl, které druhy má a kam má pro příslušný diapozitiv sáhnout.

Profesor Hrabák byl nabit neuvěřitelným optimismem a schopností zvládat těžká životní období. Když před dvěma lety jeho zdravotní potíže vyústily v amputaci celé dolní končetiny, okolí bylo zdrceno, ale on sám si alespoň navenek udržoval dobrou náladu. Na návštěvy v nemocnici krátce po amputaci jsme přicházeli sklíčení, ale odcházeli pobaveni vtipy a historkami, které nám tam Rudolf vykládal. Veselou mysl a životní nadšení si udržel i později, když byl svým pohybem omezen jen na prostory bytu. Nadále fotografoval poskytnuté motýly, rád o nich diskutoval a připomínal, které druhy mu ještě scházejí a měli bychom mu je dodat.

Uchovejme si ho ve své paměti jako životního optimistu, milovníka přírody a vše-
ho hezkého.

Andrej Funk

Zoologické dny 2011 v Brně

Konference Zoologické dny organizovaná Českou zoologickou společností a Ústavem biologie obratlovců AV ČR, v. v. i., střídá již několik let místo konání mezi Brnem a jinými univerzitními městy. Po Praze v loňském roce (viz *Živa* 2010, 2: XXXII) bylo 17.–18. února 2011 hostitelským městem opět Brno, a to v prostorách Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity za organizační podpory Ústavu botaniky a zoologie Přírodovědecké fakulty MU v Brně.

Na setkání přijelo (resp. bylo registrováno) 490 účastníků, zaznělo 141 přednášek ve 21 přednáškových sekcích a bylo vystaveno 172 posterů – plakátových sdělení. Tato čísla naznačují, že se Zoologické dny staly největší pravidelnou konferencí se zoologickou tematikou přinejmenším v rámci České republiky a Slovenska. Počet účastníků se od pražské konference v r. 2010 příliš nelišil (v Praze jich bylo rekordních 512), ale neustále se zlepšuje kvalita přednesených a vystavených příspěvků, a to jak po vědecké, tak i formální stránce.

Přednáškové sekce zahrnovaly řadu témat a oborů, v nichž tentokrát dominovaly evoluční ekologie obratlovců, biogeografie a molekulární ekologie obratlovců, ekologie velkých savců, hlodavců a netopýřů, ale nechyběly ani arachnologie, hydrobiologie, půdní zoologie, malakologie, entomologie, herpetologie a ornitologie. Zazněly tři plenární přednášky – T. Albrecht: Mimopárové paternity u ptáků: evoluční význam promiskuity a kompetice spermií u pěvců; R. Šumbera: O radostech a strastech 10 let výzkumu drobných savců ve východní Africe a P. Štys: Jsou vědecká binomická jména stabilní? Současné případy *Drosophila melanogaster*, *Archaeopteryx lithographica* a *Testudo gigantea*.

Do studentské soutěže o nejlepší přednášky a poster (byly hodnoceny porotou asi 100 odborných posuzovatelů, s podporou firmy Olympus, časopisu *Živa* a Nakladatelství Academia) bylo přihlášeno 59 přednášek a 91 posterů. Oceněny byly prezentace – Z. Musilová a kol.: Fylogeneze a biogeografie cichlid v oblasti „za Andami“ (katedra zoologie, Přírodovědecká fakulta

UK v Praze), L. Sentenská a S. Pekár: Reverzovní sexuální kanibalismus u pavouka druhu *Micaria sociabilis* (Ústav botaniky a zoologie, Přírodovědecká fakulta MU v Brně), V. Schenková a M. Horsák: Ochrana a ekologie reliktního plže *Vertigo geyeri* v Západních Karpatech a Polsku (Ústav botaniky a zoologie, PŘF MU v Brně), D. Drožová a kol.: Fylogeografie chrobáků rodu *Lethrus* ve východním Středomoří (katedra zoologie, PŘF UK v Praze); M. Mikeš a kol.: Vliv okrajového efektu na predaci umělých ptačích hnízd v podmínkách horského mlžného lesa v tropické Africe (katedra ekologie, PŘF UK v Praze); M. Kouba a K. Šťastný: Telemetrie vzletných mládat sýce rousného (*Aegolius funereus*) v Krušných horách v sezoně 2010 (katedra ekologie, Fakulta životního prostředí ČZU v Praze).

Abstrakty přednášek a posterů byly publikovány ve sborníku konference o rozsahu 282 stran, který je k dispozici ke stažení ve formátu PDF na webových stránkách <http://zoo.ivb.cz//zoo.htm> (včetně sborníků z předchozích Zoologických dnů z Brna, Českých Budějovic a Prahy z let 2002–10).

Podrobnosti o příštím ročníku (Zoologické dny 2012) budou ještě upřesněny, ale konat se bude tentokrát poprvé v Olomouci ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Palackého.